"הַשַׁרְח הַחַלַבִּי"
לַתוֹרָה

תרגום התורה לערבית-יהודית שבפי יהודי ארם-צובא (חלב)

ספר שמות
פרשת בשלח

המרכז העולמי למורשת יהדות ארם-צובא (חלב)

תל-אביב תשס"ו - 2005

צוה יהוה את־משה ואת־
אהרן כן עשו׃
נא ויהי בעצם היום הזה
הוציא יהוה את־בני ישראל
מארץ מצרים על־צבאתם׃

שביעי
יג א וידבר יהוה אל־משה לאמר׃ ס
ב קדש־לי כל־בכור פטר כל־
רחם בבני ישראל באדם
ג ובבהמה לי הוא׃ ויאמר משה
אל־העם זכור את־היום הזה
אשר יצאתם ממצרים מבית
עבדים כי בחזק יד הוציא
יהוה אתכם מזה ולא יאכל
ד חמץ׃ היום אתם יצאים בחדש
ה האביב׃ והיה כי־יביאך יהוה
אל־ארץ הכנעני והחתי
והאמרי והחוי והיבוסי אשר
נשבע לאבתיך לתת לך ארץ
זבת חלב ודבש ועבדת את־
העבדה הזאת בחדש הזה׃
ו שבעת ימים תאכל מצת וביום
ז השביעי חג ליהוה׃ מצות
יאכל את שבעת הימים ולא־
יראה לך חמץ ולא־יראה
ח לך שאר בכל־גבלך׃ והגדת
לבנך ביום ההוא לאמר
בעבור זה עשה יהוה לי
ט בצאתי ממצרים׃ והיה לך
לאות על־ידך ולזכרון בין
עיניך למען תהיה תורת יהוה
בפיך כי ביד חזקה הוצאך
י יהוה ממצרים׃ ושמרת את־
החקה הזאת למועדה מימים
ימימה׃

יא והיה כי־יבאך יהוה אל־ארץ
הכנעני כאשר נשבע לך
יב ולאבתיך ונתנה לך׃ והעברת
כל־פטר־רחם ליהוה וכל־
פטר | שגר בהמה אשר יהיה
יג לך הזכרים ליהוה׃ וכל־פטר
חמר תפדה בשה ואם־לא
תפדה וערפתו וכל בכור אדם
מפטיר
יד בבניך תפדה׃ והיה כי־ישאלך
בנך מחר לאמר מה־זאת
ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו
יהוה ממצרים מבית עבדים׃
טו ויהי כי־הקשה פרעה לשלחנו
ויהרג יהוה כל־בכור בארץ
מצרים מבכר אדם ועד־בכור
בהמה על־כן אני זבח ליהוה
כל־פטר רחם הזכרים וכל־
טז בכור בני אפדה׃ והיה לאות
על־ידכה ולטוטפת בין עיניך
כי בחזק יד הוציאנו יהוה
ממצרים׃
בשלח
יז ויהי בשלח פרעה את־
העם ולא־נחם אלהים דרך
ארץ פלשתים כי קרוב הוא
כי | אמר אלהים פן־ינחם
העם בראתם מלחמה ושבו
יח מצרימה׃ ויסב אלהים | את־
העם דרך המדבר ים־סוף
וחמשים עלו בני־ישראל
יט מארץ מצרים׃ ויקח משה
את־עצמות יוסף עמו כי
השבע השביע את־בני ישראל
לאמר פקד יפקד אלהים
אתכם והעליתם את־עצמתי
כ מזה אתכם׃ ויסעו מסכת
ויחנו באתם בקצה המדבר׃
כא ויהוה הלך לפניהם יומם
בעמוד ענן לנחתם הדרך
ולילה בעמוד אש להאיר
כב להם ללכת יומם ולילה׃ לא־
ימיש עמוד הענן יומם ועמוד
האש לילה לפני העם׃

*יד א וידבר יהוה אל־משה לאמר׃
ב דבר אל־בני ישראל וישבו
ויחנו לפני פי החירת בין מגדל
ובין הים לפני בעל צפן נכחו
ג תחנו על־הים׃ ואמר פרעה
לבני ישראל נבכים הם בארץ
ד סגר עליהם המדבר׃ וחזקתי
את־לב־פרעה ורדף אחריהם
ואכבדה בפרעה ובכל־חילו
וידעו מצרים כי־אני יהוה
*ה ויעשו־כן׃ ויגד למלך מצרים

ישראיל כאלדי ווצה אללה אלא מוסה ואלא אהרון כידא צינעו: .51 **ויהי** - וכאן פי עצ̇מיית אליום האדא אכ̇רג̇ אללה אלא בני ישראיל מן ארץ̇ מצר עלא עסכרהון:

יג

.1 **וידבר** - וכלם אללה אלא מוסה קאיילא: .2 **קדש** - קדיס לי ג̇מיע ביכיר פתח ג̇מיע רחם פי בנין ישראיל פיל אנסן ופיל בהימיה לי הוא: .3 **ויאמר** - וקאל מוסה אלא אלקום דכור אלא אליום האדא אלדי כ̇רג̇תו מן מצר מן בית אלעבודייה אין פי קווית יד אכ̇רג̇ אללה ליכון מן הינא ולם יתאכל כ̇אמיר: .4 **היום** - אליום אנתו כ̇רג̇ין פי שהר ליפריך: .5 **והיה** - ויכון אין יג̇יבך אללה אלא ארץ̇ אלכנעני ואלחתי ואלאמורי ואלחוי ואליבוסי אלדי חלף לאבתך ליעטי לך ארץ̇ נקט חליב ועסל ותכ̇דום אלא אלכ̇דמיה האדי פי שהר האדא: .6 **שבעת** - סבע איאם תאכול פטיר ופי יום אלסאביע עיד קדאם אללה: .7 **מצות** - פטיר יתאכל אלא סבע איאם ולם יתבייאן לך כ̇אמיר ולם יתבייאן לך כ̇מירה פי ג̇מיע תיכ̇מך: .8 **והגדת** - ותכ̇ביר לבנך פי דאליך אליום קאיילא פי סבאב האדא ציניע אללה לי פי כ̇רוג̇י מן מצר: .9 **והיה** - ויכון לך לל איה עלא ידיך ולל דכראן בין עיניך לאג̇ל תכון שריעית אללה פי תימך אין פי יד אלקווייה אכ̇רג̇ך אללה מן מצר: .10 **ושמרת** - ותחפץ̇ אלא אלרסמיה האדי למיעדה מן סניה לסניה:

.11 **והיה** - ויכון אין יג̇יבך אללה אלא ארץ̇ אלכנעני כאלדי חלף לך ולאבתך ויעטיהא לך: .12 **והעברת** - ותפווית ג̇מיע פתח רחם קדאם אללה וג̇מיע פתח ולאד בהימיה אלדי יכון לך דכורה קדאם אללה: .13 **וכל** - וג̇מיע פתח חמר תיפדי פיל כ̇רוף ואנכאן לם תפדי ותקדפו וג̇מיע בכיר אנסאן פי בנינך תיפדי: .14 **והיה** - ויכון אין יסאלך בנך גידא קאיילא אש האדי ותקול אליה פי קווית יד אכ̇רג̇<נ>א אללה מן מצר מן בית אלעבודיה: .15 **ויהי** - וכאן אין צעב פרעון ליבעתנא וקתל אללה ג̇מיע ביכיר פי ארץ̇ מצר מן ביכיר אנסן וחיתא ביכיר בהימיה עלא דאליך אנא דאביח קדאם אללה ג̇מיע פתח רחם דכורא וג̇מיע ביכיר בניני אפדי: .16 **והיה** - ויכון לל אייה עלא ידיך ולתפילין בין עיניך אין פי קווית יד אכ̇רג̇<נ>א אללה
בשלח מן מצר: .17 **ויהי** - וכאן לם בעת פרעון אלא אלקום ולם סקהון אלרב טריק ארץ̇ פלשתים אין קריב הוא אין קאל אלרב לילא ינדאם אלקום בינצ̇ורהון חרב וירג̇עו למצר: .18 **ויסב** - ודוור אלרב אלא אלקום טריק אלבר בחר אלקנזום ומקלדין טילעו בנין ישראיל מן ארץ̇ מצר: .19 **ויקח** - ואכ̇ד מוסה אלא עצ̇אם יוסף מעו אין תחליף חלאף אלא בני ישראיל קאיילא דכר ידכור אלרב ליכון ותטלעו אלא עצ̇אמי מן הינא מעכון: .20 **ויסעו** - ורחלו מן סכות וחטו פי אתם פי טרף אלבר: .21 **וה׳** - ואללה מאצ̇י קדמהון בנהאר פי עמוד אלגמאם ליסקהון אלטריק ואלליל פי עמוד אלנאר ליצ̇ווי ליהון לימצ̇ו נהאר וליל: .22 **לא** - לם יזוויל עמוד אלגמאם בנהאר ועמוד אלנאר ביליל קדאם אלקום:

יד

.1 **וידבר** - וכלאם אללה אלא מוסה קאיילא: .2 **דבר** - כלים אלא בני ישראיל וירג̇עו ויחוטו קדאם תים אלחירות בין מגדל ובין אלבחר קדאם צנאם צפון קבאלו תחיטו עלא אלבחר: .3 **ואמר** - ויקול פרעון לבנין ישראיל חאיירין הימא פיל ארץ̇ גלק עליהון אלבר: .4 **וחזקתי** - ואקווי אלא קלב פרעון וירגוד וראהון ואתכרם פי פרעון ופי ג̇מיע עסכרו ויערפו מצריין אין אנא אללה וצינעו כידא: .5 **ויגד** - ותכ̇בר למליך מצר אין הרב אלקום ונקלב קלב

יג

.5 **זבת** - ראה לעיל ג 8. ג: פיץ̇ - גואה. .12 **שגר** - בן, וכן ג. ב: פלוו - עַיר, סייח. **לה׳** - לפני ה׳, וכן ב, כת״א: (קדם ה׳). .16 **ולטוטפת** - ולתפלין, וכן בג, כת״א (ולתפילין), בניגוד לרס״ג, שתרגם: אלמנשורא. כמו בסוריה, נהגו קהילות בבל (בכתבי יד של ה״שרח״ שלהם) ומרוקו (בר־אשר 1998, במפתח). וראה אבישור 1991, עמ׳ 194. .18 **וחמשים** - ומזוינים, וכן **בג**, כפירוש רש״י: אין חמושים אלא מזויינים. וכן ראב״ע: חגורי חומש. וכן רד״ק.

יד

.2 **בעל צפן** - פסל צפון, וכן **בג**, כתרגום רס״ג: צנם צפון, וכן להלן פסוק
.3 **נבכים** - וכן ג. **ב**: מיכ̇רבטין - מבולבלים, כתרגום רס״ג: מתחירון, כת״א (מערבלין).

כי ברח העם ויהפך לבב פרעה
ועבדיו אל־העם ויאמרו מה־
זאת עשינו כי־שלחנו את־
ו ישראל מעבדנו: ויאסר את־
רכבו ואת־עמו לקח עמו:
ז ויקח שש־מאות רכב בחור
וכל רכב מצרים ושלשם על־
ח כלו: ויחזק יהוה את־לב פרעה
מלך מצרים וירדף אחרי בני
ישראל ובני ישראל יצאים
שני
ט ביד רמה: וירדפו מצרים
אחריהם וישיגו אותם חנים
על־הים כל־סוס רכב פרעה
ופרשיו וחילו על־פי החירת
י לפני בעל צפן: ופרעה הקריב
וישאו בני־ישראל את־
עיניהם והנה מצרים | נסע
אחריהם וייראו מאד ויצעקו
יא בני־ישראל אל־יהוה: ויאמרו
אל־משה המבלי אין־קברים
במצרים לקחתנו למות
במדבר מה־זאת עשית לנו
יב להוציאנו ממצרים: הלא־
זה הדבר אשר דברנו אליך
במצרים לאמר חדל ממנו
ונעבדה את־מצרים כי טוב
לנו עבד את־מצרים ממתנו
יג במדבר: ויאמר משה אל־העם
אל־תיראו התיצבו וראו את־
ישועת יהוה אשר־יעשה לכם
היום כי אשר ראיתם את־מצרים היום לא תספו לראתם עוד
יד עד־עולם: יהוה ילחם לכם ואתם תחרשון:

שלישי
טו ויאמר יהוה אל־משה מה־תצעק אלי דבר אל־בני־ישראל ויסעו: ס
טז ואתה הרם את־מטך ונטה את־ידך על־הים ובקעהו ויבאו בני־
יז ישראל בתוך הים ביבשה: ואני הנני מחזק את־לב מצרים ויבאו
יח אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל־חילו ברכבו ובפרשיו: וידעו מצרים
יט כי־אני יהוה בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו: ויסע מלאך האלהים
ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם
כ ויעמד מאחריהם: ויבא בין | מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי
כא הענן והחשך ויאר את־הלילה ולא־קרב זה אל־זה כל־הלילה: ויט
משה את־ידו על־הים ויולך יהוה | את־הים ברוח קדים עזה
כב כל־הלילה וישם את־הים לחרבה ויבקעו המים: ויבאו בני־ישראל
כג בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם: וירדפו
מצרים ויבאו אחריהם כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל־תוך הים:
כד ויהי באשמרת הבקר וישקף יהוה אל־מחנה מצרים בעמוד אש
כה וענן ויהם את מחנה מצרים: ויסר את אפן מרכבתיו וינהגהו
בכבדת ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי יהוה נלחם להם
במצרים:

רביעי
כו ויאמר יהוה אל־משה נטה את־ידך על־הים וישבו המים על־מצרים
כז על־רכבו ועל־פרשיו: ויט משה את־ידו על־הים וישב הים לפנות
בקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער יהוה את־מצרים בתוך הים:
כח וישבו המים ויכסו את־הרכב ואת־הפרשים לכל חיל פרעה
כט הבאים אחריהם בים לא־נשאר בהם עד־אחד: ובני ישראל הלכו
ל ביבשה בתוך הים והמים להם חמה מימינם ומשמאלם: ויושע
יהוה ביום ההוא את־ישראל מיד מצרים וירא ישראל את־מצרים
לא מת על־שפת הים: וירא ישראל את־היד הגדלה אשר עשה יהוה
במצרים וייראו העם את־יהוה ויאמינו ביהוה ובמשה עבדו:

נ

פרעון ועבידו אלא אלקום וקאלו איש האדי צנענא אן בעתנא אלא ישראיל מן יכֿדמונא: 6. **ויאסר** – וסרג̃ אלא מרכובו ואלא קומו אכֿד מעו: 7. **ויקח** – ואכֿד סית מית ריכאב מכֿתאר וג̃מיע רכאב מצר ואגוות מוואכלין עלא כילו: 8. **ויחזק** – וקווא אללה אלא קלב פרעון מליך מצר ורגאד וורא בנין ישראיל ובנין ישראיל כֿרג̃ין פי סג̃עא עאייליה: 9. **וירדפו** – ורגדו מצרין וראהון ולחקו ליהון חאטין עלא אלבחר ג̃מיע כֿיל רכאב פרעון ופרסאנו ועסכארו על תים אלחירות קדאם צנאם צפון: 10. **ופרעה** – ופרעון קיריב ורפעו בנין ישראיל אלא עיונהון והוודא מצריין רחלין וראהון וכֿאפו ג̃דא וצרכֿו בני ישראיל קדאם אללה: 11. **ויאמרו** – וקאלו אלא מוסה אנכאן סבאב ליס קבור פי מצר אכֿתנא לנמות פיל בר איש האדי צנעית לינא לתכרג̃<נ>א מן מצר: 12. **הלוא** – הוולא האדא אל כאלם אלדי כלמנא אליך פי מצר קאיילא נמיניע מננא ונכֿדום אלא אלמצריין אין חסין לנא נכֿדום אלא אלמצריין אחסן מא נמות פיל בר: 13. **ויאמר** – וקאל מוסה אלא אלקום לא תכֿאפו אנתצבו ונצ̇ירו אלא פרג̃ אללה אלדי יצנע ליכון אליום אין אלדי נצ̇רתו אלא אלמצריין אליום לא תעוודו לתנצ̇רוהון עאד חיתא אלדהר: 14. **ה׳** – אללה יתחרב ענכון ואנתו תסכתו:

15. **ויאמר** – וקאל אללה אלא מוסה איש תצרוך אלי כאלים אלא בנין ישראיל וירחלו: 16. **ואתה** – ואנתא רפאע אלא עצייתך ומאייל אלא ידך עלא אלבחר ושיקו ויג̃ו בנין ישראיל פי וצט אלבחר פיל יבאס: 17. **ואני** – ואנא הוודאני מקאווי אלא קלב מצריין ויג̃ו וראהון ואתכרם פי פרעון ופי ג̃מיע עסכרו פי רכאבו ופי פירסאנו: <18. **וידעו** – ויערפו אלמצריין אין אנא אלה פי תיכרמי פי פרעון פי ריכאבו ופי פורסאנו>: 19. **ויסע** – ורחיל מלאך אלרב אלמאצ̇י קדאם מחאט ישראיל ומיצ̇י מן וראהון ורחיל עמוד אלגמאם מן קדמהון ווקיף מן וראהון: 20. **ויבא** – ואיג̃א בין מחאט מצריין ובין מחאט ישראיל וכאן גומאם ואלעתמיה ואנוור אלא אלליל ולם קריב האדא אלא האדא טול אלליל: 21. **ויט** – ומאייל מוסה אלא ידו עלא אלבחר ומאצ̇ה אללה אלא אלבחר פי הווא שרקי קווי טול אלליל וג̃על אלא אלבחר לינשאף ונשקו אלמא: 22. **ויבאו** – ואיג̃ו בנין ישראיל פי וצט אלבחר פיל יבאס ואלמא ליהון צור מן ימינהון ומן שמאלהון: 23. **וירדפו** – ורגדו מצריין ואיג̃ו וראהון ג̃מיע כֿיל פרעון רכאבו ופירסאנו אלא וצט אלבחר: 24. **ויהי** – וכאן פי קסמית אלציביח ואשרף אללה אלא מחאט מצריין פי עמוד אלנאר ואלגומאם ואווהם אלא מחאט מצריין: 25. **ויסר** – וזוול אלא לולאב מרכובאתו וסקו פיל תיקיל וקאל מצריין אהרוב מן קדאם ישראיל אין אללה אתחרב ענהון פי מצר:

26. **ויאמר** – וקאל אללה אלא מוסה מאייל אלא ידך עלא אלבחר וירג̃עו אלמא עלא מצר עלא רכאבו ועלא פרסאנו: 27. **ויט** – ומאייל מוסה אלא ידו עלא אלבחר וריג̃יע אלבחר ללפתית אלציביח לקוותו ומצריין הרבין למלאקייתו ונפאד אללה אלא אלמצריין פי וצט אלבחר: 28. **וישבו** – וריג̃עו אלמא וגאטו אלא אלריכאב ואלא אלפרסאן לג̃מיע עסכאר פרעון אלג̃איין וראהון פיל בחר לם אתבקא פיהון חיתא ואחיד: 29. **ובני** – ובנין ישראיל מצ̇יו פיל יבאס פי וצט אלבחר ואלמא ליהון צור מן ימינהון ומן שמאלהון: 30. **ויושע** – ופרג̃ אללה פי דאליך אליום אלא ישראיל מן יד מצריין ונצ̇ר ישראיל אלא מצריין מאייתין על חאפית אלבחר: 31. **וירא** – ונצ̇ר

7. **בחור** – **ב**: מינקאיין – ברורים. 8. **וירדף** – ורגאד = ורכאץ̇, וכן לעיל ולהלן. **ביד רמה** – כנראה משובש, ויש לגרוס: סג̃עא עאלייה – גבורה רמה. **ב**: פי יד אלעלייה. **ג**: רמה – עאלייה. 11. **לקחתנו** – אכֿתנא = **ב**: אכֿדתנא. **להוציאנו** – לתכֿרג̃א = **ב**: ליתכֿריג̃נא. 16. **ובקעהו** – **ב**: וידכֿילו, וכן פסוקים 17, 22. 18. תרגום פסוק זה חסר בגלל הסיומות השוות של פסוק זה וקודמו, והוא הושלם בסוגריים לפי נוסח **ב**. 20. **ויאר** – **ב**: וצ̇ווא. 22. **חומה** – צור = סור. 24. **באשמרת הבקר** – בחלק הלילה, כנראה בעקבות פירוש רש״י: שלושת חלקי הלילה קרויין אשמורת, ואותה שלפני הבקר קורא אשמורת הבקר. **ויהם** – תרגם בפועל ערבי בעל צליל דומה, שמשמעו בלבל, שיבש, והשווה ת״א (ושגיש). 27. **וינער** – ונפאד = ונפאץ̇. 31. **את היד הגדלה** – את היכולת הגדולה. **ובמשה** – ובנבואת משה, וכן **בג**, כת״א (ובנביאות משה).

"שירת הים" מן "הכתר הקטן" (כתב יד "מכון בן-צבי")

"שירת הים" מן השרח החלבי לתורה (כתב יד אבישור)

טו א אָ֣ז יָשִֽׁיר־מֹשֶׁה֩ וּבְנֵ֨י יִשְׂרָאֵ֜ל אֶת־הַשִּׁירָ֤ה הַזֹּאת֙ לַֽיהוָ֔ה וַיֹּאמְר֖וּ
לֵאמֹ֑ר אָשִׁ֤ירָה לַֽיהוָה֙ כִּֽי־גָאֹ֣ה גָּאָ֔ה ס֥וּס
ב וְרֹכְב֖וֹ רָמָ֥ה בַיָּֽם׃ עָזִּ֤י וְזִמְרָת֙ יָ֔הּ וַֽיְהִי־לִ֖י
לִֽישׁוּעָ֑ה זֶ֤ה אֵלִי֙ וְאַנְוֵ֔הוּ אֱלֹהֵ֥י
ג אָבִ֖י וַאֲרֹמְמֶֽנְהוּ׃ יְהוָ֖ה אִ֣ישׁ מִלְחָמָ֑ה יְהוָ֖ה
ד שְׁמֽוֹ׃ מַרְכְּבֹ֥ת פַּרְעֹ֛ה וְחֵיל֖וֹ יָרָ֣ה בַיָּ֑ם וּמִבְחַ֣ר
ה שָֽׁלִשָׁ֔יו טֻבְּע֖וּ בְיַם־סֽוּף׃ תְּהֹמֹ֖ת יְכַסְיֻ֑מוּ יָרְד֥וּ בִמְצוֹלֹ֖ת כְּמוֹ־
ו אָֽבֶן׃ יְמִֽינְךָ֣ יְהוָ֔ה נֶאְדָּרִ֖י בַּכֹּ֑חַ יְמִֽינְךָ֥
ז יְהוָ֖ה תִּרְעַ֥ץ אוֹיֵֽב׃ וּבְרֹ֥ב גְּאוֹנְךָ֖ תַּהֲרֹ֣ס
ח קָמֶ֑יךָ תְּשַׁלַּח֙ חֲרֹ֣נְךָ֔ יֹאכְלֵ֖מוֹ כַּקַּֽשׁ׃ וּבְר֤וּחַ
אַפֶּ֨יךָ֙ נֶ֣עֶרְמוּ מַ֔יִם נִצְּב֥וּ כְמוֹ־נֵ֖ד
ט נֹזְלִ֑ים קָֽפְא֥וּ תְהֹמֹ֖ת בְּלֶב־יָֽם׃ אָמַ֥ר
אוֹיֵ֛ב אֶרְדֹּ֥ף אַשִּׂ֖יג אֲחַלֵּ֣ק שָׁלָ֑ל תִּמְלָאֵ֣מוֹ
י נַפְשִׁ֔י אָרִ֣יק חַרְבִּ֔י תּוֹרִישֵׁ֖מוֹ יָדִֽי׃ נָשַׁ֥פְתָּ
בְרֽוּחֲךָ֖ כִּסָּ֣מוֹ יָ֑ם צָֽלֲלוּ֙ כַּֽעוֹפֶ֔רֶת בְּמַ֖יִם
יא אַדִּירִֽים׃ מִֽי־כָמֹ֤כָה בָּֽאֵלִם֙ יְהוָ֔ה מִ֖י
כָּמֹ֣כָה נֶאְדָּ֣ר בַּקֹּ֑דֶשׁ נוֹרָ֥א תְהִלֹּ֖ת עֹ֥שֵׂה
יב יג פֶֽלֶא׃ נָטִ֨יתָ֙ יְמִ֣ינְךָ֔ תִּבְלָעֵ֖מוֹ אָֽרֶץ׃ נָחִ֥יתָ
בְחַסְדְּךָ֖ עַם־ז֣וּ גָּאָ֑לְתָּ נֵהַ֥לְתָּ בְעָזְּךָ֖ אֶל־נְוֵ֥ה
יד קָדְשֶֽׁךָ׃ שָֽׁמְע֥וּ עַמִּ֖ים יִרְגָּז֑וּן חִ֣יל
טו אָחַ֔ז יֹשְׁבֵ֖י פְּלָֽשֶׁת׃ אָ֤ז נִבְהֲלוּ֙ אַלּוּפֵ֣י
אֱד֔וֹם אֵילֵ֣י מוֹאָ֔ב יֹֽאחֲזֵ֖מוֹ רָ֑עַד נָמֹ֕גוּ
טז כֹּ֖ל יֹשְׁבֵ֥י כְנָֽעַן׃ תִּפֹּ֨ל עֲלֵיהֶ֤ם אֵימָ֨תָה֙
וָפַ֔חַד בִּגְדֹ֥ל זְרוֹעֲךָ֖ יִדְּמ֣וּ כָּאָ֑בֶן עַד־
יַעֲבֹ֤ר עַמְּךָ֙ יְהוָ֔ה עַֽד־יַעֲבֹ֖ר עַם־ז֥וּ
יז קָנִֽיתָ׃ תְּבִאֵ֗מוֹ וְתִטָּעֵ֨מוֹ֙ בְּהַ֣ר נַחֲלָֽתְךָ֔ מָכ֧וֹן
לְשִׁבְתְּךָ֛ פָּעַ֖לְתָּ יְהוָ֑ה מִקְּדָ֕שׁ אֲדֹנָ֖י כּוֹנְנ֥וּ
יח יט יָדֶֽיךָ׃ יְהוָ֥ה ׀ יִמְלֹ֖ךְ לְעֹלָ֥ם וָעֶֽד׃ כִּ֣י
בָא֩ ס֨וּס פַּרְעֹ֜ה בְּרִכְבּ֤וֹ וּבְפָרָשָׁיו֙ בַּיָּ֔ם וַיָּ֧שֶׁב יְהוָ֛ה עֲלֵהֶ֖ם
אֶת־מֵ֣י הַיָּ֑ם וּבְנֵ֧י יִשְׂרָאֵ֛ל הָלְכ֥וּ בַיַּבָּשָׁ֖ה בְּת֥וֹךְ הַיָּֽם׃

נ
כ וַתִּקַּח֩ מִרְיָ֨ם הַנְּבִיאָ֜ה אֲח֧וֹת
אַהֲרֹ֛ן אֶת־הַתֹּ֖ף בְּיָדָ֑הּ וַתֵּצֶ֤אןָ
כָֽל־הַנָּשִׁים֙ אַחֲרֶ֔יהָ בְּתֻפִּ֖ים
כא וּבִמְחֹלֹֽת׃ וַתַּ֥עַן לָהֶ֖ם מִרְיָ֑ם
שִׁ֤ירוּ לַֽיהוָה֙ כִּֽי־גָאֹ֣ה גָּאָ֔ה ס֥וּס
וְרֹכְב֖וֹ רָמָ֥ה בַיָּֽם׃
כב וַיַּסַּ֨ע מֹשֶׁ֤ה אֶת־יִשְׂרָאֵל֙
מִיַּם־ס֔וּף וַיֵּצְא֖וּ אֶל־מִדְבַּר־
שׁ֑וּר וַיֵּלְכ֧וּ שְׁלֹֽשֶׁת־יָמִ֛ים
כג בַּמִּדְבָּ֖ר וְלֹא־מָ֥צְאוּ מָֽיִם׃ וַיָּבֹ֣אוּ
מָרָ֔תָה וְלֹ֣א יָֽכְל֗וּ לִשְׁתֹּ֥ת מַ֨יִם֙
מִמָּרָ֔ה כִּ֥י מָרִ֖ים הֵ֑ם עַל־כֵּ֥ן
כד קָרָֽא־שְׁמָ֖הּ מָרָֽה׃ וַיִּלֹּ֧נוּ הָעָ֛ם
עַל־מֹשֶׁ֥ה לֵּאמֹ֖ר מַה־נִּשְׁתֶּֽה׃
כה וַיִּצְעַ֣ק אֶל־יְהוָ֗ה וַיּוֹרֵ֤הוּ יְהוָה֙
עֵ֔ץ וַיַּשְׁלֵךְ֙ אֶל־הַמַּ֔יִם וַיִּמְתְּק֖וּ
הַמָּ֑יִם שָׁ֣ם שָׂ֥ם ל֛וֹ חֹ֥ק וּמִשְׁפָּ֖ט
כו וְשָׁ֥ם נִסָּֽהוּ׃ וַיֹּאמֶר֩ אִם־שָׁמ֨וֹעַ
תִּשְׁמַ֜ע לְק֣וֹל ׀ יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֗יךָ
וְהַיָּשָׁ֤ר בְּעֵינָיו֙ תַּעֲשֶׂ֔ה וְהַאֲזַנְתָּ֙
לְמִצְוֺתָ֔יו וְשָׁמַרְתָּ֖ כָּל־חֻקָּ֑יו
כָּֽל־הַמַּחֲלָ֞ה אֲשֶׁר־שַׂ֤מְתִּי
בְמִצְרַ֨יִם֙ לֹא־אָשִׂ֣ים עָלֶ֔יךָ
כִּ֛י אֲנִ֥י יְהוָ֖ה רֹפְאֶֽךָ׃
חמישי כז וַיָּבֹ֣אוּ אֵילִ֔מָה וְשָׁ֗ם
שְׁתֵּ֥ים עֶשְׂרֵ֛ה עֵינֹ֥ת מַ֖יִם
וְשִׁבְעִ֣ים תְּמָרִ֑ים וַיַּחֲנוּ־שָׁ֖ם
טז א עַל־הַמָּֽיִם׃ וַיִּסְעוּ֙ מֵֽאֵילִ֔ם
וַיָּבֹ֜אוּ כָּל־עֲדַ֣ת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵ֗ל

ישראיל אלא אלקדרה עט֗ימיה אלדי צ֗יניע אללה פי מצר וכ֗אפו אלקום מן אללה ואמנו פי קול אללה ופי נבווית מוסה עבדו:

טו

1. **אז** – חין סבח מוסה ובנין ישראיל אלא אלתסבחא האדי קדאם אללה וקאלו קאיילא אסביח קדאם אללה אין אקתדור אקתדר כ֗יל ורכבו רמא פיל בחר: 2. **עזי** – קוותי ומג֗אדי אזאלי וצאר לי לל פרג֗ האדא טאייקי ואשכרו אילאה אבי ואעלי שאנו: 3. **ה׳** – אללה רג֗ול צאחיב חרב אללה סמו: 4. **מרכבת** – מרכובת פרעון ועסכרו רמה פיל בחר ומכ֗תאר אגוואתו גרזו פי בחר אלקנזום: 5. **תהמות** – אגמור גאטו עליהון נזלו פיל קראר כמא חג֗אר: 6. **ימינך** – ימינך אללה ג֗אליל פיל קוויה ימינך אללה כסרית אלעאדו: 7. **וברב** – ופי כתרית אקתידרך האדית קום אלדי קאמו עלא קומך צלט שידתך חרקתו כמא אלקיש: 8. **וברוח** – ופי אלהם גט֗בך אתכוומו אלמא אנתצבו כמא כום הטלין גימדו אלגמור פי קלב אלבחר: 9. **אמר** – קאל אלעאדו ארגוד אלחק אקאסים סלב תמלית מינו נפסי אסלות סיפי תקרצ֗ו ידי: 10. **נשפת** – הבהבת פי אלהמך {אתגטו} גטה עליהון אלבחור רצ֗כו כיל רצאץ֗ פי מא קוויין: 11. **מי** – מינו מתלך פיל קוויין יא אללה מינו מתלך ג֗ליל פיל קדוס מכ֗יף שכרנאת צאניע עוג֗יבאת: 12. **נטית** – מאיילית ימינך בלעתו אלארץ֗: 13. **נחית** – סקית פי פצ֗לך קום האדא אלדי פאכית מאשית פי קוותך אלא מווא קדוסך: 14. **שמעו** – סמעו אלאומם ורתג֗ו ווג֗ע מיסיך סכאן פלשת: 15. **אז** – חין נדהשו סנג֗יק אדום אכאביר מואב מס[כ]תון רג֗פיה דאבו ג֗מיע סיכאן כנען: 16. **תפל** – תקאע עליהון היביה ואלפזע פי עט֗מיית צ֗רעך סכתו מיתיל חג֗אר חיתא יפות קומך אללה חיתא יפות קום האדא אלדי כ֗לקת: 17. **תבאמו** – תג֗יבון ותנציבון פי ג֗בל וריתך {מהיאר} מרתב לג֗לוסך פעלת יא אללה מקדס אללה רתאבו ידיך: 18. **ה׳** – אללה יתצלטן לל דהר ואלאבאד: 19. **כי** – אין איג֗א כ֗יל פרעון פי ריכבו ופי פירסאנו פיל בחר ורג֗אע אללה עליהון אלא מאיית אלבחר ובנין ישראיל מט֗יו פיל יבאס פי וצט אלבחר: 20. **ותקח** – ואכ֗דית מרים אלנבייה איכ֗ית אהרון אלא אלדף פי ידה וכ֗רג֗ו ג֗מיע נסוואן וראהא פי דפוף ופי טנביר: 21. **ותען** – וג֗אנית ליהון מרים סבחו קדאם אללה אין קתידור קתידר כ֗יל ורכבו רמה פיל בחר: 22. **ויסע** – ורחל מוסה אלא ישראיל מן בחר אלקנזום וכ֗רג֗ו אלא בר שור ומט֗יו תלת אייאם פיל בר ולם ווג֗דו מא: 23. **ויבאו** – ואיג֗ו למרת ולם גיצ֗רו לישרבו מא מן מרה אין מירין הימה עלא דאליך סמא איסמא מרה: 24. **וילנו** – ותצ֗מרו אלקום עלא מוסה קאילא איש נשרב: 25. **ויצעק** – וצלא קדאם אללה ודאלו אללה {סג֗ר} עוד דיפיל ורמא אלא אלמא וחליו אלמא תם ג֗על לו ריסים וחיכים ותם ג֗ראבו: 26. **ויאמר** – וקאל אנכאן סמוע תסמע לצוט אלה אילהך ואלמסתיקם פי ח֗צ֗רתו תיסנע ותצנוט לאווציייתו ותחפץ֗ ג֗מיע רסומו ג֗מיע מראץ֗ אלדי ג֗עלת פי מצר לם אג֗על עליך אין אנא אללה משפיך: 27. **ויבאו** – ואיג֗ו לאלימה ותם תנעשר איון מא וסבעין נכ֗ליה וחטו תם עלא אלמא:

טז

1. **ויסעו** – ורחלו מן אלים ואיג֗ו ג֗מיע ג֗ומעית בנין ישראיל אלא בר סין אלדי בין אלים ובין סיני פי כ֗מסתעשר

טו

1. **לה׳** – לפני ה׳, כת״א (קדם ה׳). 2. **יה** – וכן **בג**: אלאזאלי – הנצחי, כתרגום רס״ג: אלאזלי. **ואנוהו** – ואודהו, וכן **בג**, וראה רש״י: ואנוהו – לשון נוי. אספר נויו ושבחו לבאי עולם. 3. **איש מלחמה** – איש בעל מלחמה, וראה רש״י: בעל מלחמות. 4. **טבעו** – שקעו. **ב**: גירקו – טבעו. 7. **קמיך** – עם אשר קמו על עמך. **ב**: מיתקוואמין עלא קומך – מתקוממים על עמך. **ג**: מיתקאוומינך – מתקוממים כנגדך. **חרנך** – עצמתך. **בג**: גט֗בך – זעמך. **יאכלמו כקש** – שרפתו כמו קש, וכן **בג**: יחריקהון כיל קיש – ישרפם כמו קש. 8. **נד** – ערמה, וכן **בג**, כפירוש רש״י: לשון צבור וכנוס. 11. **תהלת** – **בג**: מדחת. 13. **נהלת** – הולכת, **בג**: סקית – נהלת. 16. **קנית** – בראת, וכן **ג**. **ב**: פכית – גאלת. 17. **מכון** – מוכן, וכן **ב**: מירתב, ושניהם בעקבות ת״א (מתקן). 20. **בתפים ובמחלת** – כלי נגינה. תרגם את "מחלת" ככלי נגינה, תוף גדול, וכן תרגם בעל תרגום נביאים ראשונים: ממרדין, בשופ׳ יא 34, כא 21, 23. ראה שם בהערות לפסוקים אלה, אבישור 1995, עמ׳ 308, 310. כן תרגם **ב**, ושניהם בדומה לתרגום רס״ג (בדפוף וטנאביר), אך בחמישה מקומות אחרים תרגם רס״ג: טבל–טבול. ראה בפירוט אלוני 1969, עמ׳ 292. **ג**: ובמחלת – וביל טבול, בניגוד לת״א: ובחנגין. 21. **ותען** – ושרה, כמשתמע מפירוש רש״י. אולם נראה שקיומו של הפועל גנ״ה בערבית במשמע "לשיר" סייע לתרגום זה. ראה גם בתרגום הארמי המיוחס ליונתן: וזמרת להון מרים. וראה בפירוט אבישור 1993, עמ׳ 98. 25. **ויצעק** – והתפלל לפני, כת״א: וצלי קדם. **עץ** – תרגמו בשתי דרכים: "קרש" ו"אילן". **ב**: עוד דיפיל – עץ הרדוף, כדעת ר׳ נתן שהעץ היה הרדופני, כך במכילתא ובתרגום המיוחס ליונתן. וראה בהערות לפירוש רד״ק, עמ׳ רכ.

אֶל־מִדְבַּר־סִין אֲשֶׁר בֵּין־אֵילִם
וּבֵין סִינָי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ
ב מִצְרָיִם׃ וַיִּלּוֹנוּ כׇּל־עֲדַת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן
ג בַּמִּדְבָּר׃ וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוּתֵנוּ בְיַד־
יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ
עַל־סִיר הַבָּשָׂר בְּאׇכְלֵנוּ לֶחֶם
לָשֹׂבַע כִּי־הוֹצֵאתֶם אֹתָנוּ אֶל־
הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת־כׇּל־
הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעָב׃
ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה ס
הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן־
הַשָּׁמָיִם וְיָצָא הָעָם וְלָקְטוּ
דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ
ה הֲיֵלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם־לֹא׃ וְהָיָה
בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר־
יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר־
ו יִלְקְטוּ יוֹם | יוֹם׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן אֶל־כׇּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֶרֶב
וִידַעְתֶּם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם
ז מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וּבֹקֶר וּרְאִיתֶם
אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשׇׁמְעוֹ אֶת־
תְּלֻנֹּתֵיכֶם עַל־יְהוָה וְנַחְנוּ מָה
ח כִּי תַלּוֹנוּ עָלֵינוּ׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
בְּתֵת יְהוָה לָכֶם בָּעֶרֶב בָּשָׂר
לֶאֱכֹל וְלֶחֶם בַּבֹּקֶר לִשְׂבֹּעַ
בִּשְׁמֹעַ יְהוָה אֶת־תְּלֻנֹּתֵיכֶם
אֲשֶׁר־אַתֶּם מַלִּינִם עָלָיו וְנַחְנוּ
מָה לֹא־עָלֵינוּ תְלֻנֹּתֵיכֶם כִּי
ט עַל־יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־
אַהֲרֹן אֱמֹר אֶל־כׇּל־עֲדַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי
י שָׁמַע אֵת תְּלֻנֹּתֵיכֶם׃ וַיְהִי
כְּדַבֵּר אַהֲרֹן אֶל־כׇּל־עֲדַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר
וְהִנֵּה כְּבוֹד יְהוָה נִרְאָה בֶּעָנָן׃

ששי יא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
יב שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּלוּנֹּת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל דַּבֵּר אֲלֵהֶם לֵאמֹר בֵּין
הָעַרְבַּיִם תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבַבֹּקֶר
תִּשְׂבְּעוּ־לָחֶם וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי
יג יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ וַיְהִי בָעֶרֶב
וַתַּעַל הַשְּׂלָו וַתְּכַס אֶת־הַמַּחֲנֶה
וּבַבֹּקֶר הָיְתָה שִׁכְבַת הַטַּל
יד סָבִיב לַמַּחֲנֶה׃ וַתַּעַל שִׁכְבַת
הַטָּל וְהִנֵּה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דַּק
מְחֻסְפָּס דַּק כַּכְּפֹר עַל־הָאָרֶץ׃
טו וַיִּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ
אִישׁ אֶל־אָחִיו מָן הוּא כִּי לֹא
יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן
טז יְהוָה לָכֶם לְאׇכְלָה׃ זֶה הַדָּבָר
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לִקְטוּ מִמֶּנּוּ
אִישׁ לְפִי אׇכְלוֹ עֹמֶר לַגֻּלְגֹּלֶת
מִסְפַּר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לַאֲשֶׁר
יז בְּאׇהֳלוֹ תִּקָּחוּ׃ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמַּרְבֶּה
יח וְהַמַּמְעִיט׃ וַיָּמֹדּוּ בָעֹמֶר וְלֹא
הֶעְדִּיף הַמַּרְבֶּה וְהַמַּמְעִיט לֹא
הֶחְסִיר אִישׁ לְפִי־אׇכְלוֹ לָקָטוּ׃
יט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אַל־
כ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר׃ וְלֹא־
שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיּוֹתִרוּ
אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וַיָּרֻם
תּוֹלָעִים וַיִּבְאַשׁ וַיִּקְצֹף עֲלֵהֶם
כא מֹשֶׁה׃ וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר
בַּבֹּקֶר אִישׁ כְּפִי אׇכְלוֹ וְחַם
כב הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמָס׃ וַיְהִי | בַּיּוֹם
הַשִּׁשִּׁי לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי
הָעֹמֶר לָאֶחָד וַיָּבֹאוּ כׇּל־נְשִׂיאֵי
כג הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה׃ וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
שַׁבָּתוֹן שַׁבַּת־קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר
אֵת אֲשֶׁר־תֹּאפוּ אֵפוּ וְאֵת
אֲשֶׁר־תְּבַשְּׁלוּ בַּשֵּׁלוּ וְאֵת כׇּל־
הָעֹדֵף הַנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת
כד עַד־הַבֹּקֶר׃ וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ עַד־
הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא
הִבְאִישׁ וְרִמָּה לֹא־הָיְתָה בּוֹ׃
כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִכְלֻהוּ הַיּוֹם כִּי־
שַׁבָּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא
כו תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה׃ שֵׁשֶׁת יָמִים
תִּלְקְטֻהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
כז שַׁבָּת לֹא יִהְיֶה־בּוֹ׃ וַיְהִי בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יָצְאוּ מִן־הָעָם לִלְקֹט
וְלֹא מָצָאוּ׃
כח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה ס

וילונו • תלינו

יום לשהר תאני לכ֗רוגהון מן ארץ֗ מצר: 2. **וילנו** – ותצ֗מרו ג֗מיע ג֗ומעית בנין ישראיל עלא מוסה ועלא אהרון פיל בר: 3. **ויאמרו** – וקאלו אליהון בנין ישראיל מינו יג֗על מותנא פי יד אללה פי ארץ֗ מצר פיג֗לוסנא עלא דיסית אללחם פי אכלנא טועם לישבע אין אכ֗רג֗תו לינא אלא אלבר האדא לתמווית אלא ג֗מיע אלג֗וק האדא פיל ג֗וע: 4. **ויאמר** – וקאל אללה אלא מוסה הוודאני ממטיר ליכון טועם מן אלסמא ויכ֗רוג֗ אלקום וילקטו אמר יום פי יומו לאג֗ל אג֗רבו אנכאן ימצ֗י פי שריעתי אנכאן לם: 5. **והיה** – ויכון פי יום אלסאתית ויהיירו אלא אלדי יג֗יבו ויכון טאקין עלא אלדי ילקטו יום יום: 6. **ויאמר** – וקאל מוסה ואהרון אלא ג֗מיע בנין ישראיל עישא ותערפו אין אללה אכ֗רג֗ ליכון מן ארץ֗ מצר: 7. **ובקר** – וציביח {ותערפו} ותנצ֗רו אלא כראם אללה פי סמועו אלא תצ֗מרכון עלא אללה ונחנא אש נכון אין תצ֗מרו עלינא: 8. **ויאמר** – וקאל מוסה לם ביעטי אללה ליכון פיל עישא לחם {לל אכל} לתכלו וטועם פיל ציביח לתשבעו פי סמוע אללה אלא תצ֗מרכון אלדי אנתו מצ֗מרין עליה ונחנא אש נכון לם עלינא תצ֗מרכון אין עלא אללה: 9. **ויאמר** – וקאל מוסה אלא אהרון קול אלא ג֗מיע ג֗ומעית בנין ישראיל תקדמו קדאם אללה אין סימיע אלא תצ֗מרכון: 10. **ויהי** – וכאן ביתכילום אהרון אלא ג֗מיע ג֗ומעית בנין ישראיל ולתפתו אלא אלבר והוודא כראם אללה אתג֗לא פיל גומאם:

11. **וידבר** – וכלאם אללה אלא מוסה קאיילא:

12. **שמעתי** – סמיעית אלא תצ֗ימור בנין ישראיל כלים אליהון קאילא בין גרובין תאכלו לחם ופיל סיביח תשבעו טועם ותערפו אין אנא אללה אלהכון: 13. **ויהי** – וכאן פיל עישא וטלעית אלסלווא וג֗אטית אלא אלמחאט ופיל ציביח כאנית נזלית אלטל מסתדיר לימחט: 14. **ותעל** – וטלעית נזלית אלטל והוודא עלא וג֗ה אלבר נאעים כחראז נאעים כיל זמתיה עלא אלארץ֗: 15. **ויראו** – ונצ֗רו בנין ישראיל וקאלו רג֗ול אלא אכ֗ו {איש} מהייר הוא אין לם ערפו איש הוא וקאל מוסה אליהון הוא אלטועם אלדי ג֗על אללה ליכון ליל אכל: 16. **זה** – האדא אלכלם אלדי ווצא אללה לקטו מינו רג֗ול לקד אכלו כליה ליג֗מג֗מיה עדאד אינפיסכון רג֗ול לאלדי פי כ֗ימתו תכ֗דו: 17. **ויעשו** – וצינעו כידא בנין ישראיל ולקטו אלמכתיר ואלמקליל: 18. **וימדו** – וכתלו פיל כ֗יליה ולם זוואד אלמכתיר ואלמקליל לם נקס רג֗ול לקד אכלו לקטו: 19. **ויאמר** – וקאל מוסה אליהון רג֗ול לא יפצ֗יל מינו חיתא ציביח: 20. **ולא** – ולם סימעו אלא מוסה ופצ֗לו אלארג֗ל מינו חיתא ציביח ונג֗ל דוד ואנשח וצכ֗ט עליהון מוסה: 21. **וילקטו** – ולקטו מינו פיל ציביח פיל ציביח רג֗ול לקד אכלו וחמיית אלשמס ודב: 22. **ויהי** – וכאן פי יום אלסאתית לקטו טועם טאקין כלתין לכ֗יל ואחיד ואיג֗ו ג֗מיע שורפאת אלג֗ומעה וכ֗ברו למוסה: 23. **ויאמר** – וקאל אליהון הוא אלדי כלם אללה סבת בטאליה קדוס קדאם אללה גידא אלא אלדי תיכ֗יבזו כ֗ביזו ואלא אלדי תטבכ֗ו טבכ֗ו ואלא ג֗מיע אלזאייד כ֗אלו ליכון לל מחפצ֗א חיתא אלציביח: 24. **ויניחו** – וכ֗אלו מינו חיתא אלציביח כאלדי ווצא מוסה ולם אנשח ודודיה לם כאנית פי: 25. **ויאמר** – וקאל מוסה אכלו אליום אין סבת אליום קדאם אללה אליום לם תווג֗אדו פיל חקליה: 26. **ששת** – סית אייאם תלקטו ופי יום אלסאביע בטאליה לם יכון פי: 27. **ויהי** – וכאן פי יום אלסאביע כ֗רג֗ו מן אלקום לילקטו ולם וג֗דו: 28. **ויאמר** – וקאל אללה אלא מוסה חיתא אמתיה מא ביתרידו לתחפצ֗ו

טז

3. **סיר** – **בג**: קידר – נרדפים. 6. **ערב** – **ב**: פיל גירוב – בערב – נרדפים, וכן בפסוק 8. 13. **שכבת הטל** – ירידת הטל, כת"א (נחתת טלא). **ב**: פרשית אלטל – משכב הטל. **ג**: מדית אלטלי, השתרעות הטל. וכן בפסוק 14. **מחספס** – **ב**: מידחרג֗ – מגולגל. **ג**: נאעים מקשור או נאעים מדחראג֗ – דק מקולף או דק מגולגל. 15. **מן הוא** – מוכן הוא, וכן **בג**, כפירוש רש"י: הכנת מזון הוא. 18. **וימדו** – וכתלו – נראה כשיבוש, ויש לגרוס כמו **ב**: וכאלו. אבל ייתכן שבחר המתרגם בבניין סביל. 23. **הניחו** – **ב**: חיטו – נרדפים. וכן בפסוק הבא. 24. **ורמה** – ותולעה. וכן **ג**. **ב**: ונג֗ליה – וריקבון, כמו שתרגם את "וירם" בפסוק 20.

עַד־אָנָה מֵאַנְתֶּם לִשְׁמֹר מִצְוֺתַי
כט וְתוֹרֹתָי׃ רְאוּ כִּי־יְהוָה נָתַן לָכֶם
הַשַּׁבָּת עַל־כֵּן הוּא נֹתֵן לָכֶם
בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לֶחֶם יוֹמָיִם שְׁבוּ ׀
אִישׁ תַּחְתָּיו אַל־יֵצֵא אִישׁ
מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי׃
ל וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִעִי׃
לא וַיִּקְרְאוּ בֵית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ
מָן וְהוּא כְּזֶרַע גַּד לָבָן וְטַעְמוֹ
לב כְּצַפִּיחִת בִּדְבָשׁ׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
מְלֹא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת
לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן ׀ יִרְאוּ אֶת־
הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֶאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם
בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
לג מִצְרָיִם׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־
אַהֲרֹן קַח צִנְצֶנֶת אַחַת וְתֶן־
שָׁמָּה מְלֹא־הָעֹמֶר מָן וְהַנַּח
אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת
לד לְדֹרֹתֵיכֶם׃ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה וַיַּנִּיחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי
לה הָעֵדֻת לְמִשְׁמָרֶת׃ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
אָכְלוּ אֶת־הַמָּן אַרְבָּעִים שָׁנָה
עַד־בֹּאָם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבֶת אֶת־
הַמָּן אָכְלוּ עַד־בֹּאָם אֶל־קְצֵה
לו אֶרֶץ כְּנָעַן׃ וְהָעֹמֶר עֲשִׂרִית
הָאֵיפָה הוּא׃

שביעי
יז א וַיִּסְעוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִמִּדְבַּר־סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי
יְהוָה וַיַּחֲנוּ בִּרְפִידִים וְאֵין מַיִם
ב לִשְׁתֹּת הָעָם׃ וַיָּרֶב הָעָם עִם־
מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תְּנוּ־לָנוּ מַיִם
וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה־
תְּרִיבוּן עִמָּדִי מַה־תְּנַסּוּן אֶת־
ג יְהוָה׃ וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם
וַיָּלֶן הָעָם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר
לָמָּה זֶּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם
לְהָמִית אֹתִי וְאֶת־בָּנַי וְאֶת־
ד מִקְנַי בַּצָּמָא׃ וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־
יְהוָה לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לָעָם
ה הַזֶּה עוֹד מְעַט וּסְקָלֻנִי׃ וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם
וְקַח אִתְּךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמַטְּךָ
אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת־הַיְאֹר קַח
ו בְּיָדְךָ וְהָלָכְתָּ׃ הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ
שָּׁם ׀ עַל־הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ
בַצּוּר וְיָצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה
הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי
ז יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם
מַסָּה וּמְרִיבָה עַל־רִיב ׀ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְעַל נַסֹּתָם אֶת־יְהוָה
לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבֵּנוּ אִם־
אָיִן׃

ח וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל
ט בִּרְפִידִם׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר־לָנוּ אֲנָשִׁים וְצֵא
הִלָּחֵם בַּעֲמָלֵק מָחָר אָנֹכִי
נִצָּב עַל־רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמַטֵּה
י הָאֱלֹהִים בְּיָדִי׃ וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ
כַּאֲשֶׁר אָמַר־לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם
בַּעֲמָלֵק וּמֹשֶׁה אַהֲרֹן וְחוּר עָלוּ
יא רֹאשׁ הַגִּבְעָה׃ וְהָיָה כַּאֲשֶׁר
יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל
וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגָבַר עֲמָלֵק׃
יב וִידֵי מֹשֶׁה כְּבֵדִים וַיִּקְחוּ־אֶבֶן
וַיָּשִׂימוּ תַחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ
וְאַהֲרֹן וְחוּר תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה
אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו
יג אֱמוּנָה עַד־בֹּא הַשָּׁמֶשׁ׃ וַיַּחֲלֹשׁ
יְהוֹשֻׁעַ אֶת־עֲמָלֵק וְאֶת־עַמּוֹ
לְפִי־חָרֶב׃

מפטיר
יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב
זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנֵי
יְהוֹשֻׁעַ כִּי־מָחֹה אֶמְחֶה אֶת־
זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם׃
טו וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ
טז יְהוָה ׀ נִסִּי׃ וַיֹּאמֶר כִּי־יָד עַל־
כֵּס יָהּ מִלְחָמָה לַיהוָה בַּעֲמָלֵק
מִדֹּר דֹּר׃

יתרו
ס יח א וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹהֵן מִדְיָן חֹתֵן
מֹשֶׁה אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה
אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל
ב מִמִּצְרָיִם׃ וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן
מֹשֶׁה אֶת־צִפֹּרָה אֵשֶׁת מֹשֶׁה
ג אַחַר שִׁלּוּחֶיהָ׃ וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ

אווצאייתי ואשראייעי: 29. **ראו** - נצׄירו אין אללה עטא ליכון אלסבת עלא דאליך הוא עטי ליכון פי יום אלסאתית טועם יומין גׄליסו רגׄול מוצׄאעו לא יכׄרוגׄ רגׄול מן מכאנו פי יום אלסאביע: 30. **וישבתו** - ואסבתו אלקום פי יום אלסאביע: 31. **ויקראו** - וסמו גׄומעית ישראיל אלא איסמו מן והוא כי ביזיר אל גזברה אבייץׄ וטעמו כיקטאייף בעסל: 32. **ויאמר** - וקאל מוסה הארא אלכלאם אלדי ווצא אללה מאלו אלגימיר מינו לל מחפצׄה לאגׄייללכון לאגׄל ינצׄרו אלא אלטועאם אלדי טעמית ליכון פיל בר פי כׄרוגׄי ליכון מן ארץׄ מצר: 33. **ויאמר** - וקאל מוסה אלא אהרון כׄוד קניניה וחדיה וגׄעל תם מלו אלגימיר מינו וחיט אלו קדם אללה לל מחפצׄה לא[גׄ]יילכון: 34. **כאשר** - כאלדי ווצה אללה מוסה וחאטו אהרון קדם שהאדיה לל מחפצׄה: 35. **ובני** - ובנין ישראיל אכלו אלא אלמן ארבעין סניה חיתא מגׄיהון אלא ארץׄ עמראניה אלא אלמן אכלו חיתא מגׄיהון אלא טרף ארץׄ כנען: 36. **והעמר** - ואלגימיר עישיר אלכׄיליה הוא:

יז

1. **ויסעו** - ורחלו גׄמיע גׄומעית בנין ישראיל מן בר סין למרחלהון עלא קול אללה וחטו פי רפידים וליס מא לישרב אלקום: 2. **וירב** - ותכׄצם אלקום מע מוסה וקאלו עטו לינא מא ונשרב וקאל ליהון מוסה איש תתכׄצמו מעי אש תגׄרבו אלא אללה: 3. **ויצמא** - ועטיש תם אלקום ללמא ותצׄמר אלקום עלא מוסה וקאל אליש הארא טלעתנא מן מצר לתמווית אליי ואלא ביני ואלא בושי פיל עטש: 4. **ויצעק** - וצלא מוסה קדם אללה קאיילא איש אצנע לל קום הארא עאד קליל וירגׄמוני: 5. **ויאמר** - וקאל אללה אלא מוסה פות קדם אלקום וכׄוד מעך מן כׄתיירית ישראיל ועצייתך אלדי צׄרבת פי אלא בחר אלניל כׄוד פי ידך ותמצׄי: 6. **הנני** - הוודאני ואקיף קדאמך תם עלא אלצׄכׄרא פי חורב ותצׄרוב פיל צׄכׄרא ויכׄרגׄו מינו מא וישרב אלקום וציניע כידא מוסה לחצׄרית כׄתיירית ישראיל: 7. **ויקרא** - וסמא איסים אלמכאן תגׄריב וכׄצומיה עלא כׄצומית בנין ישראיל ועלא תגׄרבהון אלא אללה קאיילא אנכאן מווגׄוד אללה פי מביננא אנכאן ליס: 8. **ויבא** - ואיגׄא עמלק ותחרב מע ישראיל פי רפידים: 9. **ויאמר** - וקאל מוסה אלא יהושע נקי לינא ארגׄל וכׄריגׄ תחרב פי עמלק גדא אנא מנתיציב עלא ראס אליפעה ועציית עוגׄיבת אלרב פי ידי: 10. **ויעש** - וציניע יהושע כאלדי קאל לו מוסה ליתחרב פי עמלק ומוסה אהרן וחור טלעו ראס אלעלוויה: 11. **והיה** - ויכון כאלדי ירפע מוסה ידו פיל צלה ויקווא ישראיל וכאלדי יחיט ידו פי צאלה ויקווא עמלק: 12. **וידי** - ואידין מוסה תקל ואכׄדו חגׄאר וגׄעלו תחתו וגׄלס עליהא ואהרן וחור סנדו פי ידו מן הינא ואחיד ומן הינא ואחיד וכאן ידיה מפתוחת פיל צלאה חיתא מגׄיב אלשמס: 13. **ויחלש** - וכׄסע יהושע אלא עמלק ואלא קומו לחיד סיף:

14. **ויאמר** - וקאל אללה אלא מוסה כתוב האדי דכראן פיל כותאב וגׄעל פי חצׄרית יהושע אין מאחי אמחי אלא דיכיר עמלק מן תחת אלסמא: 15. **ויבן** - ובנא מוסה מדבח וסמא סמו אללה צאניע לי עגׄב: 16. **ויאמר** - וקאל אין חלפאן עלא כירסי ערש אזלי חרב קדם אללה פי עמלק מן נפניהון גׄיל גׄיל:

יח

1. **וישמע** - וסמיע יתרו כביר מדין חאמו מוסה אלא יתרו
גׄמיע אלדי ציניע אלרב למוסה ולישראיל קומו אין אכׄרגׄ אללה אלא ישראיל מן מצר: 2. **ויקח** - ואכׄד יתרו חמו מוסה אלא צפורה זוגׄית מוסה בעד טלקהא: 3. **ואת** -

29. **תחתיו** - מקומו. **ב**: מכאנו - נרדפים. 31. **כזרע גד** - כביזיר אלגזברה (בגימ"ל במקום כ"ף!) = **ב**: כיבזר אלכיזברה - כזרע הכוסבר, כתרגום רס"ג: כבזר אלכזברה, וכן ראב"ע: יש אומרים כי כזרע גד לבן כוסברתא, ונקרא בלשון ערבי כסבי"ר. גם התרגום המיוחס ליונתן פירש: גד - כוסבר (במדבר יא 7), וראה בהערות פירוש הרד"ק, עמ' רכא. **כצפיחת בדבש** - וכן **בג**, כתרגום רס"ג: כקטאיף בעסל. על תרגום רס"ג, אמר הראב"ע: והגאון אמר כי הוא רקיק מצות, והנה כשיאכל כאשר ירד הוא כצפחית בדבש. "קטאייף" - רבים מן "קטיפה". רש"י: בצק שמטגנין אותו בדבש, וקורין לו אסקריטין בלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס. דוזי הביא הגדרה בערבית ל"קטאייף": "סוג של מאכל שנקרא במגרב "אלמשהדה" ובאפריקה "אלמטנפסה", ותושבי המזרח מערבבים בבצק שלו סוכר ושקדים ודברים אחרים..." (דוזי, עמ' 376). ראוי לציין שהשם נמצא בסוריה עד ימינו. ראה ברתלמי 1935, עמ' 670. 33. **צנצנת** - וכן **ב. ג**: ברנייה או קניניה - סוגי כדים.

יז

4. **ויצעק** - והתפלל משה לפני ה', כת"א (וצלי משה קדם ה'). 7. **ה'** - אווקר אלה - כבוד ה'; ג: נור אללה - שכינת ה', בעקבות ת"א (שכינתא דה'). 9. **ומטה האלהים** - ומטה נפלאות אלהים. וכן **ב**: ועצייה אלדי אינצנע פיהא עוגׄיבת מן קידם אלרב - מטה אשר נעשו בו נפלאות מלפני האלהים, כת"א (וחוטרא דאתעבידו ביה נסין מן קדם ה'). 10. **ראש הגבעה** - ראש הרמה. **ב**: ראס אליפעה - ראש הגבעה. 11. **והיה כאשר ירים משה ידו וגו'** - והיה כאשר ירים משה ידו בתפילה וגבר ישראל, וכאשר יניח ידו בתפילה וגבר עמלק. וכן **ב**, על פי פירוש רש"י. 12. **ויהי ידיו אמונה** - והיו ידיו פתוחות בתפילה. וכן **בג**: מבצוטת פיל צלה - פרושות בתפילה. 15. **ה' נסי** - ה' עושה לי נס. וכן **ב**. 16. **יד על כס יה** - שבועה על כיסא מלכות יה. **ב**: פיל חלפאן אינקאל עלא כורסי אלערש - בשבועה נאמר על כיסא המלכות, וכן ג, כת"א (בשבועה אמירא דא מן קדם ה'). **מלחמה וגו'** - מלחמה לפני ה' בעמלק להשמדתם דור דור.

